

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
השרות הפסיכולוגי ייעוצי

רח' דבורה הנביאה 2, ירושלים 91911 טל: 02/5603249, 02/5603251 פקס: 02/5603256
www.education.gov.il/shefi

כ"ד אב, תשע"ב
12 אוגוסט, 2012

... "ביני ובינך, בינינו לבינם

בין חושך לאור, בין יבשה לים

בין קודש לחול, בין המתוק למר

בלי גבול, אין גבול לשום דבר"

אהוד בנאי

הנחיות לקראת פתיחת שנת הלימודים:

יצירת אוירה תומכת למידה במוסדות החינוך

מסמך זה כולל:

א. הנחיות להטמעת תקנון בית הספר בפתיחת השנה כנדרש בחוזר מנכ"ל.

ב. פעילויות ורעיונות לקידום אוירה תומכת לימודים עם פתיחת שנת הלימודים.

ג. פעילויות ורעיונות לקידום תהליך הטמעת התקנון עם פתיחת שנת הלימודים.

בשנת הלימודים תשע"ג תמשיך מערכת החינוך לקדם אקלים בטוח ומוגן המאפשר תהליכים של הוראה ולמידה.

יצירת סביבה מכבדת ובטוחה כבר בתחילת שנת הלימודים, חיונית להסתגלותם של התלמידים לבית-הספר ולתחושת המוגנות שלהם, להתפתחותם הרגשית והמוסרית, ללמידה ולרכישת מיומנויות וערכים.

פתיחת שנת הלימודים מעמידה את כולנו – תלמידים כמורים על קו הזינוק, בנקודת הפתיחה. רגע קטן של שינוי גדול המזמן מנעד רגשות - מצד אחד תחושת שינוי והתחדשות, ומן הצד השני תחושת שיבה לשגרה, למסגרת, למוכר ולידוע.

תחושת ההתחדשות, כמו גם תחושת השיבה לשגרה, משפיעות על עמדות התלמידים כלפי פתיחת השנה וכלפי בית הספר בכלל. אנו ממליצים לראות בימים הראשונים של פתיחת השנה מצע זמין שיאפשר לתלמידים להביע את טווח העמדות והרגשות שלהם כלפי פתיחת שנת הלימודים, ויזמן הבנייה מסודרת, גלויה וברורה של תקנון בית הספר, אורחות החיים והדרישות הלימודיות.

כידוע, האקלים הבית-ספרי מושפע הן מתמיכה ומהיענות לצרכים של באי בית-הספר על מכלול היחסים ביניהם, והן מכללי הסדר והמשמעת במוסד החינוכי. הסדר והמשמעת כוללים כללים ברורים והוגנים, אגירה תומכת למידה, סדר וארגון בבית-הספר וטיפול הסביבה הפיזית.

הוראה ולמידה אינם אפשריים באקלים של ניכור, אי-סדר ומשמעת לקויה. מחקרים מצביעים על כך ששילוב בין שני המרכיבים: היענות לצרכים מצד אחד ויצירת גבולות ברורים והוגנים מצד שני מאפשרים יצירת אקלים בטוח, תחושת מוגנות ואגירה לימודית התורמת להישגים.

משימה זו היא משותפת לכל באי בית-הספר והקהילה. חיוני כבר בתחילת השנה ליצור שיתופי פעולה בין כל הגורמים הרלוונטיים – צוות המורים, התלמידים, הורי התלמידים וגורמים בקהילה וביישוב.

בתחילת שנת הלימודים אנו מבקשים לקדם התקשרות בינאישית משמעותית בין צוותי ההוראה לבין תלמידיהם, לשם עידוד תחושת הסתגלות ושייכות לבית-הספר. התקשרות כגון זו תקדם את תהליך הטמעת התקנון הבית ספרי ותתמוך בביסוס הרגלים נאותים ונורמות התנהגות ראויות.

בכוחם של המסרים שיועברו בפתיחת השנה והדוגמה האישית של הצוות החינוכי להשפיע על יצירת אגירה תומכת למידה במהלך השנה כולה.

על כל צוותי החינוך לקיים בכיתות פעילויות שיקדמו את הטמעת תקנון בית הספר, ובד בבד יאפשרו לתלמידים לפתח התקשרות יעילה ואותנטית לבית הספר.

הנחיות להטמעת תקנון בית הספר בפתיחת השנה כנדרש בחוזר מנכ"ל:

התקנון הבית-ספרי, שיוטמע במהלך החודש הראשון, יכלול כללים להתנהגות בחיי השגרה לצד טווח תגובה לטיפול באירועים חריגים. התקנון יסקף את האחריות המשותפת של מורים ותלמידים לאגירה חינוכית נעימה ובטוחה ומחויבות לכבוד הדדי, תוך העברת מסר שהתקנון נועד לשמור על מוגנות התלמידים והצוות במוסד החינוכי.

לצד אכיפת הכללים יש לבנות ולהעצים דרכים לחיזוק התנהגויות חיוביות ברמת הפרט וברמת הכיתה.

יש לדאוג לכך שכל באי בית הספר יכירו את התקנון על כל סעיפיו ויהיו מודעים לדרכי התגובה המופיעות בתקנון. התהליך יכלול:

- סדנאות הטמעה בכיתות, הסברה ולקחת אחריות של התלמידים המלווה בחתימתם על התקנון הבית-ספרי.

- פרסום התקנון בנגישות ובאופן גלוי לכל קהילת בית הספר, למשל פרסום התקנון באתר האינטרנט הבית-ספרי בעברית ובשפות נוספות השגורות בקרב קהילת בית-הספר.

- חשיפה, הסברה וחתימת הורים על תקנון בית-הספר באסיפת הורים ראשונה.

- העברת עותק של התקנון למפקח הכולל של בית הספר (ע"י מנהל בית הספר).

בהמשך השנה יש לשים לב כי בהטמעת התקנון יש לשמור על אחדות ועל עקביות בתגובה. במהלך השנה צוות אקלים יערוך תהליכי למידה והפקת לקחים ולקראת סיום שנת הלימודים יש לבחון הצעות לשינויים בתקנון הבית-ספרי בהתאם לצרכי בית-הספר.

להלן, ערכה לפתיחת שנת הלימודים שמציעה רעיונות ופעילויות לביסוס תהליך ההסתגלות המחודשת ולקידום אוירה תומכת לימודים, ומסייעת ביישום ההנחיות להטמעת תקנון בית הספר, כנדרש ע"פ חוזר מנכ"ל.

לערכה שני חלקים –

חלק ראשון – רעיונות לקידום אוירה תומכת למידה עם פתיחת שנת הלימודים.

נכתב ע"י מדריכות כישורי חיים מחוזיות

חלק שני - פעילויות ורעיונות לקידום תהליך הטמעת התקנון עם פתיחת שנת הלימודים

נכתב על ידי מדריכות היחידה למניעת אלימות

הפנייה לחוזר מנכ"ל - "קידום אקלים בטוח והתמודדות עם אירועי אלימות במוסדות חינוך".
תש"ע 1א)

נספחים : נספח 1 : פעילות הכנה לחדר מורים

נאחל לכם התחדשות חגיגית ושגרה ברוכה.

חלק ראשון –

רעיונות לקידום אוירה תומכת למידה עם פתיחת שנת הלימודים.

(נכתב ע"י מדריכות כישורי חיים מחוזיות)

גיוס כוחות לקראת השנה החדשה

"בכל התחלה נדרש ממך לפתוח דלתות חדשות, המפתח אליהן טמון בנתינה ובעשייה" (רבי נחמן מברסלב)

כבכל שנה אנו שוב בהתחלה... התחלה המסמנת את סיום החופש ותחילת שנת הלימודים, התחלה שיש בה חששות, דאגות, ציפיות אך גם התרגשות גדולה. פעילויות הפתיחה בכיתה נועדו לסייע לתלמיד במעבר מחופשה ללמידה, להתגבר על חששותיו, להשתמש בכוחותיו להצליח להסתגל ולהגשים את משאלותיו.

עת נעביר בכיתה את פעילויות הפתיחה, חשוב מאוד שקולו של התלמיד יישמע, ש"הדיבור" בכיתה יהיה בעיקר של התלמידים, בינם לבין עצמם ובמליאת הכיתה. שידברו על חוויותיהם מחופשת הקיץ, על החששות והדאגות שלהם, אך לא פחות חשוב שיספרו לעצמם ולכולם על הכוחות שהם חווים כעומדים לרשותם לפתוח את שנת הלימודים ולהתגייס ללמידה.

מטרות הפעילויות :

1. העמקת ההיכרות בין התלמידים לבין עצמם ועם הצוות החינוכי.
2. מתן אפשרות לתלמידים לשתף בחוויותיהם ולבטא את תחושותיהם ביחס לחזרה לבית הספר.
3. זיהוי וחיזוק הכוחות האישיים של התלמידים.
4. חיזוק התמיכה החברתית בין התלמידים, ויצירת תחושה של מוגנות ושייכות.
5. תיאום ציפיות וחזרה כיתתי על מנת ליצור מסגרת עבודה בהירה.
6. העברת מסר של אופטימיות, אמון ותקווה ביכולת התלמידים להצליח ולהתקדם.
7. הדגמת אקלים לימודי המתקיים מתוך נורמות של פתיחות והקשבה המאפשרות פניות רגשית ללמידה.

אפשרות 1: פתיחת שנה ברוח אולימפיאדת קיץ 2012

(כתבו הילה שבו וורד גבאי)

קהל יעד: צוות חינוכי תלמידי יסודי ועל יסודי

הקיץ האחרון השאיר את כולנו עם תחושת התלהבות מהתחרויות האולימפיות. רבים מהתלמידים צפו בתחרויות עם הוריהם ונחשפו לעולם האולימפי הקסום. אנו ננסה לקשור בין אווירת האולימפיאדה, לבין פתיחת השנה.

על הרצפה / הלוח כרטיסיות עם מילים הקשורות באולימפיאדה, למשל:

קפיצה לרוחק, קפיצה לגובה, ריצה, גמישות, תחרות, מתח, התרגשות, מקום ראשון, מדליה, גאווה, ליווי, לחץ, מאמץ, אכזבה, בקשת עזרה, עידוד, שיתוף פעולה, שאיפות, הישגים, קבוצה, משפחה, חזון, לונדון, טיסה לחו"ל, מדליה, נבחרת, המנון, מאמן אישי, ...

(אפשר, כאמור, להכין את הכרטיסיות מראש, ואפשר, לחילופין, לבקש מהילדים להציע מילים שקשורות לאולימפיאדה...)

בעזרת המילים נספר על חוויות הקיץ שחלף ועל תחושותינו לקראת השנה החדשה.

הוראת הפעילות (חוויה): בחרו מתוך הרשימה שתי מילים המבטאות או מייצגות את חופשתך ו / או את תחושותיך לקראת השנה החדשה.

שיח שיתוף (המללה):

כל תלמיד מוזמן לשתף. והחברים מוזמנים להתעניין, לשאול שאלות... חשוב לעודד אותם להעמיק במטאפורות, להעשיר את הדימויים מעולם האולימפיאדה והאופן בו הם מייצגים את עולמו הפנימי של הילד.

יישום : לסיום אפשר להציע להם לחבר משפטי "הלוואי ש" עם המילים האולימפיות -

"הלוואי שהשנה...."

(הלוואי שהשנה אעבור בשלום את משוכת הטריגונומטריה.... הלוואי שהשנה יעבירו לי את המקל במרוץ שליחים...)

אפשרות 2: התחלה חדשה - חששות והזדמנויות
(כתבה ורד גבאי - מבוסס על אוגדן כישורי חיים)

קהל יעד: תלמידי יסודי ועל יסודי

מהלך הפעילות:

פתיחה: (חווייה) מה הבאתי איתי לחדר, אילו כוחות ואילו חששות?

במרכז החדר נפזר קלפי מילים בשני צבעים:

הקלפים הוורודים: מילים שמתארות כוחות ותחושות נעימות

הקלפים הכחולים: מילים שמתארות קושי, חששות ותחושות לא נעימות

(כמובן שנפזר גם פתקים ריקים, לבחירתם כריקים או להוספת מילים אחרות ע"י התלמידים.)

דוגמאות למילים:

קושי/חשש	הזדמנות/כוח
זרות	סקרנות
בדידות	בטחון
אכזבה	חבר/ה טוב/ה
איום	הזדמנות
פחד	בגרות
געגועים	חברה
שונות	עניין
אי ודאות	סבלנות
לבד	תמיכה
בלגן	הזדמנות
שעמום	גיוון
חוסר אנרגיה	דף חדש

1. כל תלמיד מוזמן לבחור כרטיס אחד שמתאר את כוחותיו לקראת תחילת השנה וכרטיס אחד שמביע חשש לקראת תחילת השנה. התלמידים מתחלקים לזוגות ומשתפים זה את זה בבחירה שלהם (לחלופין ניתן לקיים את השיח גם במליאה).
2. במידה והשיתוף נערך בזוגות, ניתן בשלב הבא לקיים שיתוף במליאה בו מציג כל בן זוג את חברו לשיח לשאר תלמידי הכתה.
3. **המשגה** - המורה תאסוף את הדברים השונים שיעלו מתוך דברי התלמידים ותיתן צביון נורמטיבי לתכנים, תדגיש שכל התחלה טומנת בחובה קשיים וחששות בצד הזדמנויות, כל אחד מאתנו צועד אחרת אל תוך ההתחלה החדשה (שונוות) וחשוב שנהיה מודעים למה שיש במזוודה שלנו כאשר אנו נכנסים בשער ההתחלה אל עבר המסע החדש.
4. **יישום** - סלסלה עם סוכריות. כל תלמיד ייקח סוכרייה ויאמר : "מה שימתיק לי את ההתחלה זה..."

אפשרות 3: הכרות מתוקה בין חברי הכיתה

(כתבה שרה טוויל)

קהל יעד: תלמידי כיתות ג'-יב'

מהלך הפעילות:

פתיחה (חווייה):

נעביר בין התלמידים סלסלה עם סוכריות בצבעים שונים. כל תלמיד מוזמן לקחת סוכרייה אחת. (לא אוכלים... בינתיים). בשלב זה התלמידים עדיין לא יודעים שכל צבע של סוכרייה מייצג שאלה. כשכולם סיימו לבחור סוכריה, המורה מציגה את השאלות שמייצג כל צבע.

המשימה: כל תלמיד מוזמן בסבב לשתף בהתאם לשאלה שמתאימה לצבע הסוכרייה שלו -

דוגמאות לשאלות שמתאימות לתלמידים צעירים:

סוכריה בצבע אדום: משהו שאני אוהב לעשות בזמן הפנוי

סוכריה בצבע כחול: חוויה נעימה מהחופשה

סוכריה בצבע ירוק: משהו שקשור למשפחה

סוכריה בצבע צהוב: ציפייה/ החלום שלי לשנה החדשה

סוכריה בצבע כתום: במה ארצה להצליח השנה?

סוכריה בצבע לבן: במה אצטרך עזרה השנה?

דוגמאות לשאלות שמתאימות לתלמידים בוגרים:

סוכריה בצבע אדום: החלום שלי לשנה החדשה

סוכריה בצבע כחול: משהו שארצה להשיג השנה

סוכריה בצבע ירוק: מי אני בוחר להיות השנה

סוכריה בצבע צהוב: מי אני בוחר לא להיות השנה

סוכריה בצבע כתום: איזה כוח יש לי השנה

סוכריה בצבע לבן: איזו דאגה מלווה אותי השנה?

סוכריה בצבע צהוב: החלום שלי לשנה החדשה

ניתן לשנות את השאלות בהתאם לגיל ולמאפייני הקבוצה.

כל תלמיד שדבר, "הרוויח" את הזכות לאכול את הסוכרייה. (כמובן שגם לשותקים נפרגן סוכריה ... רק שלא נגלה להם את זה מראש).

שיח שיתוף (המללה):

במשך חודשיים לא נפגשנו ובזמן הזה כל אחד מאיתנו חווה חוויות שונות לבד ועם משפחתו. כל אחד קצת גדל ואולי גם השתנה. נחמד ונעים לחזור ולהתחבר ולהכיר הכרות נוספת שאולי לא הכרנו עד עכשיו.

האם גיליתם משהו על עצמכם או על חברכם שלא ידעתם, או שהפתיע אתכם?

פעילות שנייה: מעמיקים את ההכרות -

המהלך:

בוחרים תלמיד אחד, מכסים לו את העיניים.

בוחרים תלמיד נוסף מבלי שהתלמיד מכוסה העיניים הקודם ידע מי הוא.

התלמיד שעצמו את עיניו מתבקש לגלות מי התלמיד הנוסף שנבחר בעזרת שאלות שישאל עליו, את תלמידי הכתה, שיענו רק בכן/לא.

הסבר: בדרך כלל בסבב הראשון תלמידים שואלים שאלות הקשורות במראה החיצוני. (לוודא שאין הקנטות ועלבונות, להנחות אותם לבחור תיאורים באחריות וברגישות).

בסבב השני נציע להם לשאול שאלות הקשורות בתחביבים, תכונות ומאפיינים פנימיים נוספים (בהתאם לגיל)

שיח שיתוף (המללה)

איך היה עבורכם המשחק?

מה היה קל? מה היה קשה?

מה יכול לעזור לנו להצליח במשימה כזאת?

למידות ותובנות (המסגה)

ישנן רמות שונות של הכרות בקבוצה. יש ילדים שאני רק יודע את שמם, וכאלה שאני גם יודע איפה הם גרים וכמה אחים יש להם. יש אחרים שאני גם יודע מה אוהבים לעשות בזמן הפנוי, ובמה הם טובים באופן מיוחד.

על מנת שנרגיש בנוח בכיתה חשוב שנכיר אחד את השני בצורה משמעותית ובדרך זו אף נוכל להביא לידי ביטוי את הכישורים השונים שיש לכל אחד מאיתנו.

אצל הבוגרים נדגיש את יכולת ההשתנות, ההתפתחות. נדגיש את רב הממדיות של ההכרות, את היכולת לבחור מה אני רוצה שיכירו בי, ומה אישי ונסתר מעין הזולת. נדגיש את ההשפעה שיש לאופן בו הזולת תופס אותנו לבין האופן בו אנו תופסים את עצמנו.

יישום-

לתלמידי היסודי - מה אתם מציעים שנעשה השנה על מנת שנכיר טוב יותר אחד את השני?

המורה תכין על הלוח רשימה של ההצעות, התלמידים יבחרו מספר פעולות שירצו ליישם בשבועות הראשונים של השנה (למשל, הגרלה להזמנת חברים הביתה, עבודה בקבוצות שונות ומתחלפות, משחקים חברתיים מאורגנים בהפסקה...)

לתלמידי העל יסודי – לנסות בשבוע הקרוב לגלות עוד משהו אחד, שלא ידעתם, על כל אחד מחברי הכתה

אפשרות 4: בדרך לפסגה....

(כתבה ורד גבאי)

קהל יעד: תלמידי כיתות ז'-יב'

מהלך הפעילות:

שלב א': פתיחה (חווייה)

המורה מקריאה את דברי דוד בן גוריון –

"כשהאדם עולה במעלה ההר
לא די שיראה מרחוק את הפסגה
הגבוהה וישא תמיד
עיניו לקראתה, עליו
לראות את השבילים
ולבדוק אם אין בדרכים
פתחים ובורות ואם ישנם
עליו להתגבר עליהם או לעקוף אותם
אחרת לא יגיע לפסגה"
דוד בן גוריון

לאחר הקראת הקטע תאפשר המורה תגובות חופשיות של מחשבות, אסוציאציות של התלמידים למשמע הקטע.

שלב ב':

המורה תתלה על הלוח 3 כותרות לחשיבה:

1- "הפסגה" אליה ארצה להגיע השנה.

2- "הבורות" שעלולים להיות בדרכי

3- "הכוחות" /המשאבים שיסייעו בידי להתגבר על הקשיים על מנת להגיע ל"פסגה"

שלב ג':

1. כל תלמיד חושב ועונה לעצמו בכתב על שלושת הנושאים.

שלב ד':

2. שיתוף במליאה, כל תלמיד בוחר באיזה נושא ירצה לשתף את חברי הכתה.

אפשרויות 5 – 6 : שתי פעילויות בשפה הערבית

(תורגמו ונערכו ע"י ג'יזל לבסאוי)

לקוח מאוגדן כישורי חיים לחטיבת הביניים)

بداية سنة جديدة

سير الفعالية:

في وسط الغرفة نضع رزمتين من البطاقات. تحوي هذه البطاقات كلمات تتطرق إلى التغيير من منطلق أنه فرصة إيجابية، والتغيير الذي يشكل صعوبة.

أمثلة على ذلك :

التغيير الإيجابي

فضول
أمان
صديق/ة جديدة
فرصة
بالغ
شلة
متعة
ترو
دعم
إثارة
تنوع
تغيير
تجديدات
بداية جديدة

التغيير الصعب

غريب
وحيد
خيبة أمل
تهديد
خوف
وحدة
اشتياق
صعوبة
فوضى
ملل
تغيير
جديد
شك

كلّ طالب يختار بطاقة من كلّ رزمة ويعبر أمام المجموعة بجملة قصيرة كيف ترتبط هاتان الكلمتان مع ما يحدث معه في بداية السنة.

- من خلال الأشياء التي يعبر عنها الطلاب ممكن التوصل معهم إلى المفاهيم حول المراحل التي يمر بها الطالب أثناء انتقاله إلى صف جديد.
- كلّ طالب يختار كلمة واحدة تعبر عن شعوره في تلك اللحظة.

- من خلال الأشياء التي وردت في الصف، كل طالب يشير إلى الأشياء التي تعلّمها عن نفسه وعن زملائه التي تخفّف من حِدّة الانتقال أو التّغيير.

الانتقال كفرصة للحفاظ ولتحسين الوضع التعليمي والاجتماعي

سير الفعاليّة:

يوزّع المربّي الطّلاب بشكل عشوائي لفرق صغيرة، تتكوّن كلّ فرقة من أربعة طلاب. يطلب المربّي من الطّلاب التّخيّل أنّ السّنة الدّراسيّة قد مرّت وأنّهم قد أنهوا الصفّ التّاسع الثامن ... بنجاح، وهم فرحون جداً بهذا النجاح.

يتمّ إجراء مقابلة بين أعضاء الفرقة ليعبر كلّ واحد بدوره عن :

- المشاعر والأفكار التي يفكّر فيها.
- ما هي المواضيع التي نجح فيها؟
- ما هو الشيء الذي فيك أدّى إلى نجاحك؟
- ما هو دور الآخرين حسب رأيك في سبب نجاحك؟
- أذكر محطات مهمّة حسب رأيك في طريق نجاحك.

نقاش عام:

- كلّ فرقة تعرض الأشياء المشتركة والأشياء المختلفة التي أدّت للنجاح.
- يتمّ نقاش حول إمكانيّة تحويل الحلم الخاص إلى واقع.
- من من الناس تستطيع أن تعتمد عليهم لتحقيق النجاح.

חלק שני -

פעילויות ורעיונות לקידום תהליך הטמעת התקנון עם פתיחת שנת הלימודים (נכתב על ידי מדריכות היחידה למניעת אלימות)

בד בבד עם ביסוס תהליך ההתקשרות ועיבוד חוויית פתיחת השנה, חשוב שנקצה זמן לנושא התקנון, הגבולות ותחושת המוגנות.

כאמור, האקלים הבית-ספרי מושפע גם ממבנה הסדר ומשמעת במוסד החינוכי. הסדר והמשמעת מבוססים על כללים ברורים והוגנים, אורה תומכת למידה, סדר וארגון בבית-הספר וטיפול הסביבה הפיזית. הוראה ולמידה אינם אפשריים באקלים של ניכור, אי-סדר ומשמעת לקויה. תקנון בית ספרי אשר מנחה את באי בית הספר באשר להתנהגויות הנדרשות מהם ואשר אינו משאיר מקום לספק ביחס לנורמות ההתנהגות המצופות, יקדם יצירת אקלים בטוח, יעצים את תחושת המוגנות ויאפשר אורה לימודית.

להלן פעילויות ורעיונות לעבודה בכיתות, לקראת הטמעת התקנון .

בכל פעילות בנושא חשוב שתכלול:

1. ברור המושגים גבולות, תקנון, חוק, מוגנות
2. הבהרת גבולות בית הספר, התקנון, החוקים ויישומם בפועל.
3. דיון סביב סוגיות העולות מהתקנון.
4. עיבוד רגשי של תחושת המוגנות הפיזית והרגשית
5. הצגת התקנון על כל סעיפיו ובכלל זה טווח התגובה הנהוג
6. החתמת התלמידים על התקנון

מייד אחרי השיעור החווייתי יש להקצות זמן לקריאה משותפת של התקנון בכיתה תוך התייחסות לתוכנו ולהשתמעויות הנגזרות ממנו.

אפשרות 1: אסור – מותר – מותר – אסור....

קהל יעד – כיתות ג' – ו'

פתיחה :

- מה יש יותר בארץ ישראל – עליות או ירידות...?

התשובה הנכונה – שווה בשווה, כל עלייה היא גם ירידה, ולהיפך.

- מה יש יותר במדינת ישראל - איסורים או היתרים? חוקי "אל תעשה" או חוקי עשה?

האמת היא שמאחורי כל איסור מסתתר היתר למשהו אחר, להגנה, לחיסכון, לקיום.

היתר לאחד הוא לעיתים איסור עבור האחר, ולהיפך.

- בואו נחשוב על חוקי "אל תעשה" במדינה שאתם מכירים:

אל תגנוב

אל תיסע באור אדום

אל תישאר בבית במקום ללכת לבית הספר

- בדיוק כמו בעליות ובירידות, לחוקי ה"אל תעשה" יש צד שני:

אל תגנוב = תשתמש ברכוש שלך, ואל תדאג, אף אחד לא ישתמש בו במקומך

אל תיסע באור אדום = סע באור ירוק ואל תדאג, הדרך תהיה פנויה

אל תישאר בבית במקום ללכת לבית הספר = אל תדאג, המבוגרים רוצים שתלמד ותתפתח...

- מי אוהב חוקים? מי לא?

- למה?

- אילו חוקים יש בבית הספר?

ערכו רשימה של כעשרה מחוקי בית הספר על הלוח.

- מי יכול לומר איזה מהחוקים הוא אוהב?

- מי יכול לומר איזה מהחוקים הוא פחות אוהב?

- בואו ננסה להדגים יחד איך מאחורי כל "אסור" בבית הספר מסתתר מותר, ולהפך :

חשוב שהילדים יבינו זאת בחשיבה משותפת , למשל -

הכנס לכיתה בצלצול = אל תישאר לבד בחוץ, אל תפסיד לימודים, אל תישאר בלי הגנה

לא מקללים = אל תדאג, לא יקללו אותך

לא מרביצים = אל תדאג, לא ירביצו לך

- מה החוקים והגבולות מספקים לנו?

הגנה.

- איזה סוג של הגנה?

פיזית, קיומית

ותחושת הגנה שאנו מכנים אותה "מוגנות".

פעילות חוייתית –

נפזר על הרצפה היגדים מתוך התקנון הבית ספרי, (ממש משפטי תקנון, נגזור מספר עותקים מכל משפט כדי שיהיה מספיק לכולם)

כל תלמיד מוזמן לבחור חוק שפעם בעבר הגן עליו או חוק שפעם בעבר סבך אותו.

במליאה, ספרו על החוק שבחרתם, מה היה שם ששמר עליכם או שסבך אתכם.

לחשוב ביחד עם הילדים על הרב ממדיות – "האסור שמאפשר את המותר"...

המשגה –

לנסח חוק חברתי חדש שיהיה בו או עשה או אל תעשה...

ובחיוך – אילו רק יכולנו : לנסח חוק דמיוני בבית ספר שיהיה בו עשה או אל תעשה...

אפשרות 2: בארץ "בליחוקים"

מהו חוק ובשביל מה צריך חוקים?

קהל יעד – כיתות ג' – ו'

חומרים:

דפים עם סעיף חוק אחד.

בריסטולים + צבעים

א. המורה תציג לתלמידים את סיפור הרקע להפעלה:

בארץ "בליחוקים" החליטו האזרחים כי אינם מעוניינים בחוקים.

הם חשבו: "אם כל אחד ינהג על-פי מצפונו ובאחריות אישית, החיים יתנהלו כסדרם. החוקים רק מגבילים את החופש של האזרחים בארץ הזאת לפעול כרצונם."

ב. הכיתה תתחלק לקבוצות:

כל קבוצה תקבל חוק שבוטל בארץ "בליחוקים", ותחבר אירוע המדגים מה יקרה בארץ זאת ללא החוק הזה.

סעיפי החוק שבוטלו:

- כל אדם הנוהג ברכב, חייב לציית לתמרורים ולרמזורים.
  - אסור לקחת רכוש של אדם ללא רשותו.
  - אסור לנהוג באלימות כלפי אף אדם.
  - כל אדם זכאי לפרטיות.
  - אסור להיכנס לביתו של אדם ללא רשותו.
  - אסור לקטוף פרחי בר מוגנים.
  - לכל אזרח יש זכות להצביע בבחירות.
  - מותר להוציא רישיון נהיגה רק מגיל 17 ומעלה.
  - כל אזרח חייב לשלם מסים למדינה.
- ג. כל קבוצה תיתן ביטוי לאירוע שחיברה ותציג אותו בפני מליאת הכיתה. הביטוי יכול להיות בכרזה, בהצגה, בשיר ועוד והקבוצות האחרות ינסו לזהות את החוק שבוטל באותו אירוע.

שאלות לדיון

1. האם בבית-הספר שלנו יש כללים שאתם חייבים לנהוג לפיהם? נרשום אותם על הלוח. (דוגמה: אסור ללכלך את החצר).
2. מה לדעתכם יקרה אם הם יבוטלו?
3. האם לדעתכם חברה יכולה להתקיים ללא חוקים? הסבירו.

אפשרות 3: הטעם הטוב של הגבול ...

קהל יעד : תלמידי העל יסודי

מהלך השיעור - דמיון מודרך

(הוראות למורה : חשוב להנחות את התהליך בנינוחות ובאיטיות)

שבו בנחת על הכיסא באופן הנוח ביותר עבורכם, נסו לחשוב על נקודות המגע של הגוף עם הכיסא, נשמו כמה נשימות עמוקות, נסו לשחרר את הגוף עד כמה שניתן.

דפדפו באלבום של החיים שלכם.....

חישבו על גבול שהיה שומר או מגן עבורכם

היזכרו מה קרה שם...

מי האדם?

מי נמצא בסביבה?

כיצד השפיעה החוויה על תחושת השייכות שלכם לבית הספר

חישבו על מצב בחייכם בו אדם מסוים הציב לכם גבול שאותו חוויתם כבלתי הוגן

נסו להיות שם לרגע מה אתם מרגישים?

מי האדם?

מי נמצא בסביבה?

מדוע זה קרה?

מה הייתה התוצאה?

כיצד השפיעה החוויה על תחושת השייכות שלכם למקום?

שיתוף בזוגות או כתיבה אישית של החוויה מההתחברות לזיכרונות.

דיון כיתתי בהנחיית המורה על התובנות:

כללים וגבולות נועדו כדי ליצור ביטחון ומוגנות. הם צפויים וידועים מראש, אכיפה אחידה ועקבית יוצרת תחושת מוגנות בקרב תלמידים, מורים והורים, מגבירה את תחושת הביטחון ואת תחושת השייכות לבית הספר.

יש להציג את התקנון הבית ספרי והכולל את כל המרכיבים : התנהלות בחיי שגרה, ותגובה במקרים של הפרת הכללים ואלימות.

(דף לשכפול)

דפדפו באלבום החיים שלכם .....

גבול שאינו הוגן : חשבו על מצב בחייכם בו אדם מסוים הציב לך גבול לא הוגן עבורכם. נסו להיות שם לרגע מה אתם מרגישים? מי האדם? מי נמצא בסביבה? מדוע זה קרה? מה הייתה התוצאה? כיצד זה השפיע על המשך היחסים?

גבול הוגן : חישבו על מצב בו אדם אחר הציב לכם גבול הוגן, שומר, מי האדם? מי נמצא בסביבה? מדוע זה קרה? מה הייתה התוצאה? כיצד זה השפיע על המשך היחסים?

אפשרות 4: יש גבול!

קהל יעד : תלמידי העל יסודי

פתיחה : שיחה במליאת הכיתה - מהם גבולות? מהם הגבולות שמגדירים את הכיתה שלנו?
(קירות החדר, שולחנות וכיסאות, מספר הילדים, גיל הילדים, מקום המגורים, שעות היום, עונות השנה, תוכנית הלימודים, חוקי בית ספר, חוקי המדינה...)

המורה כותבת על הלוח את השורה הבאה -

"...בגלל שלא היה בית גם לא הייתה גדר" (מתוך השיר "טיפות", אביב גפן)

מה אתם מבינים מהשורה הזו? למה הכוונה ב"בית"? למה הכוונה ב"גדר"? מה התפקיד של הגדר? האם כותב השורה מוגן? מדוע לא? מה חסר לו? אם הייתה גדר איזו הגנה היא הייתה מספקת לו? אילו גבולות מייצגת הגדר? מה יש בבית שמאפשר שתהיה לו גדר?

מה קורה למי שאין לו גדר? לטוב – חופשי ומאושר, לרע – בודד, פרוץ, לא שייך.

מה תפקיד הבית בהצבת "גדר"?

להתחלק לרביעיות. לתת לכל קבוצה ארבע כרטיסיות –

1. ספר על מקרה שקרה שהציבו בפניך גבול, ההורים או המורים, ובדיעבד גילית שהגבול הזה שמר עליך.
  2. ספר על מקרה שקרה שהצבת לעצמך גבול והגבול הזה שמר עליך.
  3. ספר על מקרה שקרה שלא הציבו בפניך גבול, ושבדיעבד גילית שחוסר הגבולות פגע בך.
  4. ספר על מקרה שקרה שלא הצבת לעצמך גבול ושבדיעבד גילית שחוסר הגבולות פגע בך.
- ברביעיות, כל אחד מקבל כרטיס ומספר על מקרה שקרה לו, החברים מוזמנים להתעניין, לשאול שאלות, לשקף ולאתגר....

במליאה, לסיכום - לתת מקום למתח בין הרצון להיות חופשי ואוטונומי לבין הצורך להיות מוגן על ידי גבולות החוק. לתת מקום למתח הקיים בחברה דמוקרטית בין זכויות האדם לבין חובות החוק והסדר.

נספח 1 : פעילות הכנה לחדר מורים

"להתחבר לטוב"

(עיבדו : מדריכי היחידה למניעת סמים, אלכוהול וטבק, שפ"י. לקוח מתוך ערכת ההדרכה בכישורי חיים, שפ"ינט)

הקשר:

סדנא זו מוצעת לעבודה עם המורים בתחילת השנה, על מנת להתחיל את שנת העבודה החדשה תוך הרגשה חיובית ואמונה במסוגלות של כל אחד לחוד ושל כולם יחד. סדנא זו יכולה להתקיים בטרם יפתחו המורים את השנה עם התלמידים בכיתות.

המטרה:

להתחבר לכוחות שבנו ולהתחיל את השנה בראייה אופטימית.

ציוד

חלוקי נחל ו/או צדפים (מעט יותר ממספר המשתתפים), בתוך סלסילה.
לורדים (כמספר המשתתפים)

הוראות

- חשוב אלו תכונות/יכולות שלי יאפשרו לי להצליח במשימות עבודתי בשנה הבאה.
  - רשום שלוש תכונות/יכולות.
  - בחר אחת המשמעותית לך ביותר (זו שנותנת לך הכי הרבה כוח).
  - בחר אבן ש"מדברת" אליך ורשום עליה את התכונה/יכולת שבחרת.
  - ניתן לאייר האבן. (**שלב החוויה**)
  - הניחו את האבנים הכתובות במרכז.
  - מי שמעוניין, יציג את האבן שלו וישתף בבחירתו (מה אומרת התכונה לגביו ועליו).
  - מה מייחד את המילה הכתובה על האבן? איזו משמעות ייחודית מעניקה האבן למילים שלנו? (**שלב ההמשגה**)
  - לאחר השיתוף : הניחו את האבנים במרכז המעגל.
  - קומו ועמדו במעגל צמוד הביטו במכלול האבנים והתכונות – מה נוצר כאן? מה זה מספר עלינו כקבוצה? מה אומרות המילים? מה מספרות האבנים? מה מקור העוצמה שנוצר כאן? מהם מקורות העוצמה שלנו כפרטים וכקבוצה?
  - צאו מחזקים לקראת השנה החדשה ומשימותיה והתחילו לעבוד מתוך ראייה אופטימית
- (יישום)**

(אפשר להביא צנצנת או קופסא גדולה בה יישמרו האבנים / הצדפים עד סוף השנה, ולהניח אותה כתזכורת כוחות יומיומית בחדר המורים....)

**...”ביני ובינך, ביננו לבינם
בין חושך לאור, בין יבשה לים
בין קודש לחול, בין המתוק למר
בלי גבול, אין גבול לשום דבר ”**

אהוד בנאי

ארגון ועריכת המסמך: אורית ברג